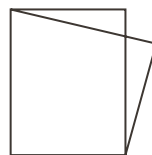

At søge indsigt på tværs: Hvordan og hvorfor sammenligne forskelligartede professionsfelter?

Inge Kryger
Pedersen, lektor,
Anders Blok, lektor,
Marie Leth Meilvang,
ph.d.-stipendiat,
Sociologisk Institut,
Københavns
Universitet

Professionelles rolle er under forandring, og formålet med denne artikel er i det lys at diskutere metodologiske greb i en kvalitativ, komparativ, sociologisk undersøgelse af professioner. I analyser på tværs af tre stærkt globaliserede, men derudover meget forskellige problemfelter: afværgelse af klimaforandringer, fremme af innovationsledelse samt forebyggelse af kroniske sygdomme, har vi praktiseret en sammenligningsform, vi kalder **abduktiv sammenligning**. Vi argumenterer for, hvordan **abduktive analyseprocesser i kombination med sammenligninger af professionelle jurisdiktioner ud fra et princip om størst mulig forskellighed i de udvalgte problemfelter kan anvendes i en specificering af det professions-sociologiske felts beskaffenhed.**

Introduktion: Hvordan forstå professionel forandring via sammenligninger? Når der benyttes sammenlignende metoder i professionssociologiske studier, så sker det typisk gennem et fokus på enkeltstående professioner og mono-faglige problemområder på tværs af nationale kontekster (fx Fourcade 2009: økonomer i USA, UK og Frankrig; Saks 2015: det medicinske område i USA, UK og Rusland). I et igangværende sociologisk forskningsprojekt praktiserer vi sammenligninger på en anden måde ved at studere, hvordan professioners arbejde udfordres og ændres af nye globalt orienterede arbejdsopgaver på tværs af tre meget forskelligartede professionsfelter eller "jurisdiktioner" (Abbott 1988) lokalt og nationalt i Danmark. Herved undersøger vi, hvordan profes-

Vi vil argumentere for, at **begrebsudviklingen kan kvalificeres gennem sammenlignende analyser på tværs af forskelligartede professioner og professionsfelter**, hvor selve forskelligheden benyttes som et produktivt metodisk redskab.

sionelle bidrager med lokale erfaringer til at håndtere globale problemer, og hvordan de indbyrdes arbejdsrelationer mellem professionelle grupper ændrer sig i denne proces. I artiklen her vil vi redegøre for og diskutere nogle metodologiske refleksioner over projektets kvalitative sammenligningsarbejde.

Det mest overordnede metodologiske princip for sammenligningsanalyser har traditionelt været at sammenligne genstande, populationer eller samfund, som regnes for tilpas ens ("sammenlignelige") på en række ydre parametre, for herigenem at få bedre greb om de forskellige interne betingelser og faktorer, der former udfaldet i de respektive tilfælde.

Et kanonisk eksempel er randomiserede og kontrollerede forsøg til undersøgelse af kausale effekter af en intervention, hvor to i princippet tilfældigt sammensatte grupper udsættes for forskellige påvirkninger for at finde frem til, hvad der "virker". Selv om samfundsforskningens sammenligninger følger andre spilleregler, så har tendensen længe været, at sammenligning mest blev anvendt til kvantitativt orienterede undersøgelser af kausale sammenhænge. Sammenligninger er dog konstant i spil i de fleste undersøgelser, også kvalitative, men ikke altid lige reflekteret (se evt. særnumrene af *Comparative Sociology*, 7(3), 2008, om Thick comparison og *Common Knowledge*, 17(1), 2011, om Comparative relativism, som begge har taget denne udfordring op).

Netop metodologiske refleksioner over sammenligningers vigtige rolle, også i kvalitativ socialforskning, er omdrejningspunkt for Monika Krauses bogkapitel: "Comparative research: beyond linear-causal explanation" (2016), som er centralt for overvejelserne i denne artikel. Af antologien *Practising Comparison* (Deville et al. (red.) 2016), som bogkapitlet indgår i, fremgår det, at aktuelle metodologiske strømninger bærer præg af et skift i diskussioner om sammenlignende analyser fra at omhandle epistemologiske spørgsmål til mere praktiske anliggender om, hvordan sammenligning konkret *gøres* i forskningen. Krause anlægger imidlertid et metablik på sammenligningspraksisser og stiller spørgsmålet om, hvordan kvalitative sammenligninger kan bruges

Selvom ensligheder og forskelligheder kan defineres og kombineres på varierende måder afhængigt af formålet, så opstår gyldigheden og produktiviteten af sammenligningerne som led i forskningsprocessens serielle aspekter.

til bedre beskrivelser og begrebsudvikling. Dette spørgsmål er gennemgående i denne artikel, med plads til et par illustrationer fra vores forskningsprojekt. Men som en udvidelse – eller snarere specificering – af Krauses spørgsmål vil vi argumentere for, hvordan en såkaldt abduktiv analysestrategi i ledtog med sammenligninger i kvalitativt analysearbejde på tværs af flere cases kan bruges til netop bedre beskrivelser og begrebsudvikling inden for et professionsfelt i forandring.

Abduktivt analysearbejde betegner kort fortalt en bestemt måde at udvikle empirisk baserede begreber og teoretiseringer på (Tavory & Timmermans 2014, s. 4), hvor empiri og teori hele tiden udfordrer hinanden aktivt i forskningsprocessen. I artiklen her knytter vi dette arbejde til de udfordringer, professionssociologien i vores optik står med

nutidigt, hvor professionsbegreber og -praksis er under udvikling. Vi vil argumentere for, at begrebsudviklingen kan kvalificeres gennem sammenlignende analyser på tværs af forskelligartede professioner og professionsfelter, hvor selve forskelligheden benyttes som et produktivt metodisk redskab. Diskussionen af dette argument vil dog samtidig berøre, hvorledes en sådan sammenligningsramme i praksis også afstedkommer nogle dilemmaer og afvejninger i forsøget på at udfolde juridiske forandringer i professionsfeltet.

Vi vil behandle disse spørgsmål ud fra et fælles forskningsprojekt omfattende tre stærkt globaliserede problemfelter: klimatilpasning, innovationsledelse samt sygdomsforebyggelse. De involverede professionsgrupper varierer selvstændigt på tværs af disse felter, fra landskabsarkitekter og miljøingeniører

(klimatilpasning) over merkantilt uddannede grupper og management-ingeniører (innovationsledelse) til læger, sygeplejersker og andre sundhedsprofessionelle (sygdomsforebyggelse). Krause noterer (2016, s. 46), at bestræbelser som vores gerne mødes med den indvending, at "man ikke kan sammenligne æbler og pærer". Vi ønsker imidlertid at demonstrere, hvordan sammenligning er både mulig og produktiv mellem de nævnte problemfelter, bl.a. fordi de har det til fælles, at der inden for alle må udvikles nye interprofessionelle løsninger og justerede arbejdsgange i et trans-lokalt samspil (se Blok et al. 2018, 2019a).

I det følgende vil vi kort præsentere det projekt, der har givet anledning til en sammenlignende forskningspraksis, ved at redegøre for projektets overordnede teoretiske og metodologiske afsæt. Derefter vil vi afsøge spørgsmålet

om, hvordan en abduktiv, kvalitativ analysestrategi kombineret med sammenligninger på tværs af forskelligartede problemfelter kan bruges til bedre beskrivelser og begrebsudvikling. En kritisk diskussion vil efterfølgende centreres om udfordringer i at udfolde en fælles ramme på tværs af tre meget forskellige cases. Endelig vil vi i konklusionen lave en foreløbig opsamling på vores projekts sammenligningsarbejde med en refleksion over, hvad abduktion gør ved sammenligninger, og hvad sammenligninger gør ved abduktion.

Tvær-jurisdiktionelle sammenligninger af professionelt arbejde

Det overordnede formål med projektet *Global challenges, local solutions? Rethinking professional work in a world of transnational jurisdiction*¹ har været at bidrage til analyser af forandringer i professionelle jurisdiktioner under transnationale vilkår. I sit centrale professionssociologiske arbejde definerer den amerikanske sociolog Andrew Abbott (1988, s. 20) jurisdiktioner som problemfelter, der knytter professionelle grupper til bestemte arbejdsopgaver, inden for hvilke de udøver og hævder deres ekspertise og autoritet. Eksempelvis står læger som den eneste profession i Danmark for udskrivning af recepter til medicin. Transnationale jurisdiktioner indebærer i ordets bogstavelige forstand problemområder, som går på tværs af nationale grænser. I projektet indgår klimaproblemer, innovationsledelse og såkaldte livsstilssygdomme som tre cases på centrale, nutidige, transnationale jurisdiktioner. Et hovedprincip i og forhåbningen med projektet er, at vi opnår bedre forståelse for tendenser i professionsarbejdets nutidige forandringer ved at benytte de tre forskelligartede

jurisdiktioner som kontrastfyldte "sammenligningsoptikker" (Knorr Cetina 1999) på hinanden.

En vigtig, bagvedliggende tese for projektet er, at netværk blandt nye professionelle aktører og disses relationer til forbundne politiske og akademiske "økologier" (Abbott 2005), ofte på tværs af landegrænser, har stor betydning for samfundets kapacitet til at adressere grænseoverskridende udfordringer såsom klimaforandringer, innovationsledelse og truende livsstilssygdomme. Nye løsningsmodeller og håndteringsstrategier må udvikles af, og er i gang med at blive udviklet af, lokale professionelle, ofte på måder, der nødvendiggør nye samarbejdsformer på tværs. Derfor undersøger vi situerede inter-(mellem) og intra-(inden for)professionelle grænsedragninger i arbejdspraksis, og hvordan sådanne grænsedragninger i professions-økologien over tid og sted er hægtet sammen med andre økologier i forandring, særligt i form af politiske samt forsknings- og uddannelsesmæssige rammer. Med projektet søger vi hermed at demonstrere, hvordan udvikling på tværs af nationalstater er med til at skabe en anderledes dynamik i og mellem etablerede professioner. Og for at være i stand til at undersøge og formidle dette udvikler vi løbende nye eller reviderer eksisterende professionssociologiske begreber, særligt i Abbott-traditionen og den symbolske interaktionismes tradition for professionelle arbejdspladsstudier (Blok et al. 2018, 2019a).

Hvori ligger nu nærmere pointen i at sammenligne regnvand i byer, innovationsledelse og livsstilssygdomme som professionelle indsatsområder? Med

udvælgelsen af disse tre problemfelter for professioners forandringer inden for de seneste par tiår søger vi som antydning at opdyrke erkendelsesværdien af at sammenligne på tværs af store forskelle for konkret og empirisk at afsøge, hvad professionsbegrebet aktuelt kan eller skal rumme. Hvilke beskæftigelsesgrupper og ekspertiseformer i de tre felter kan i det hele taget betragtes inden for et begreb om professioner, og i så fald hvordan? Hvilke variationer i professioners arbejdspraksis, vidensformer og tilgang til samfundsudfordringer kan vi formå at vise med den valgte forskellighed i udvælgelsen af problemfelter? Sådanne spørgsmål har ligget til grund for at søge forskelligheden i projektets forskningsdesign for hermed at kunne professionsudviklinger bredt og tværgående. Projektets teoretiske ramme har her samtidig lagt op til antagelsen om, at professioner bedst undersøges med afsæt i de problemer, de aktuelt søger samt pålægges at løse. Sammenligningsdesignet har struktureret en kollektiv analyse omfattende tre individuelle subprojekter inden for de tre problemfelter samt et tværgående teoriprojekt, med hver af de fire involverede forskere som ansvarlig for hver sit subprojekt.

En stor del af projektets sammenligningsmateriale er således tilvejebragt af hver forsker inden for det respektive subprojekt ved korte, etnografiske besøg på de professionelle arbejdssteder og med tilhørende produktion af feltnoter med samtalerreferater og observationsbeskrivelser af arbejdspraksisser samt andet interview- og dokumentmateriale. Denne tilgang har samtidig givet adgang til en række centrale "arbejdsplads-objekter" (Bechky 2003), såsom registrerings-

skemaer, vejledninger, laminerede lommark, informations-pamfletter, designskitser og andet. Analyser af kontrol over arbejdsopgaver har også indbefattet "økologiske" afsøgninger af professionelles forbindelser til politiske og uddannelses- og forskningsmæssige institutioner og i den forbindelse en tilvejebringelse af et større dokument- og mediemateriale fra de seneste årtier. De tre problemfelters særlige udvikling i denne periode har således givet anledning til at tilføje sammenligningsmaterialet og vores analytiske "feltkortlægninger" (Clarke et al. 2015) ikke kun en tvær-økologisk og transnational, men også en tidsmæssig dimension.

Bedre beskrivelser

– bedre begreber og teoriudvikling

Efter denne korte præsentation af projektet vil vi nu dykke ned i et metodologisk tema, som rummer refleksioner over projektets abduktive, kvalitative sammenligningspraksisser. Vi vil fokusere på, hvordan sammenligninger kan kvalificere beskrivelser af centrale professionsudviklinger, og hvordan abduktive metodeprocesser kan skabe en nødvendig begrebsudviklingsdynamik i sammenligningerne.

Krause (2016, s. 51) tager et opgør med to metodologiske positioner: 1) at beskrivelser uden sammenligninger er mulige; (2) at den eneste sammenlignende analyse, der er til disposition i samfundsforskningens øjemed, er tværnationale, kvantitative og lineært-kausale sammenlignende undersøgelser eller tværkulturelle sammenligninger, der leder frem til lineært-kausale forklaringer baseret på sammenligninger af enheder, der på forhånd antages at være "enslignende". Hun påpeger, at valget i den kvalitative

forskningspraksis sjældent står mellem at ville "beskrive" og at ville "forklare", og at disse formål ikke på nogen simpel måde knytter an til sammenligninger. Derimod står valget typisk mellem at anvende beskrivelser i *forskellige* former for sammenligningspraksisser og mellem at udvikle, anvende eller reflektere sådanne former alt afhængigt af, hvad der er hensigtsmæssigt i den pågældende forskningsproces. Den helt centrale betydning af gode beskrivelser for alle kvalitative analyser karakteriserer Krause (2016, s. 50-51, vores oversættelse, v.o.) på følgende måde:

"... beskrivelse er vigtig, ikke blot for at få fakta på plads, hvilket undertiden vedkendes i den kvantitative tradition. Beskrivelse situerer ydermere en case med hensyntagen til sensitive begreber. Spørgsmål såsom: 'Hvad ligner dette? Hvad er dets egenskaber? Hvordan fungerer det? Hvilke former for mønstre kan vi observere? Hvordan ændrer noget sig?' er alle deskriptive og væsentlige, og sammenligninger er anvendelige til at besvare dem".

Sammenligninger kan altså, ifølge Krause, være med til at støtte op om et helt centralt aspekt af kvalitative undersøgelser, nemlig at tilstræbe gode, præcise beskrivelser af forskningsobjektet og dets udviklinger. I vores projekt vedrører dette selve udviklingerne i inter- og intraprofessionelt arbejde på nye, transnationale jurisdiktioner. For det andet, fortsætter Krause (2016, s. 51-52), kan sådanne beskrivelser med fordel anses som et meget væsentligt afsæt for yderligere begrebsudvikling, relativt til eksisterende teori – altså i vores tilfælde Abbott og beslægtede professionssociologiske traditioner. Vores egne erfaringer er her på linje med Krauses tilgang. Vi vil

dog argumentere for, at disse to bestræbelser i sammenligningsarbejdet: "bedre beskrivelser" og "bedre begreber", bedst forstås og understøttes af en videst muligt eksplicit abduktiv metodeproces. Krauses tilgang indebærer, at sammenligninger "legitimeres" i argumentationen for de kvaliteter, de giver anledning til. I sammenligningen(!) af en række forskellige sammenligningsformer kommer hun frem til, at alle benytter serielle gentagelser for at indfri deres ambitioner (2016, s. 57-58). Selvom ensligheder og forskelligheder kan defineres og kombineres på varierende måder afhængigt af formålet, så opstår gyldigheden og produktiviteten af sammenligningerne som led i forskningsprocessens serielle aspekter. Det gælder for de lineært-kausale sammenligninger, som gentager de samme sammenligninger mange gange – over populationer, tid og sted – for at opnå statistisk signifikans (og netop ikke for at tilføje kvalitativt nye dimensioner). Om end på en anden måde gælder det også for de kvalitative sammenligninger, hvor skridtene i forskningsprocessen gradvist ændrer på det, der sammenlignes, for efterhånden at opnå mere præcise og velunderbyggede sammenligningsenheder.

Et eksempel på resultatet af sådanne skridt er i vores projekt ændringen af sammenligningsenheden "transnationale" jurisdiktioner til "trans-lokale" som en mere præcis betegnelse for, hvad der har vist sig i undersøgelserne af den lokale arbejdspraksis. Sammenlignet med de nationale reguleringer er det i det lokale, at de transnationale ressourcer kommer i spil, fx WHO's anbefalinger vedrørende forebyggelse af kroniske sygdomme. Skridtene mod nuancering af beskrivelser og udvikling af nye begreber

Pointen her er, at det abbottske afsæt har igangsat, at vi på abduktiv vis i analyser af professionelt grænsedragningsarbejde har prøvet os frem med andre teorier, **der bygger på anden empiri om professionelle jurisdiktioner.**

har bestået af mere feltarbejde, som igen har givet mere materiale til sammenligning og et bedre greb om fx "grænsearbejdets" former (Blok et al. 2019a). Empirien har udfordret os i arbejdet med de oprindelige begreber ved eksempelvis at stille spørgsmålstegn ved, om innovationsledelse overhovedet er en jurisdiktion og i så fald hvordan. Vi har fået et andet blik på, hvor kodificerede alle problemfelterne er, fx at forebyggelse, der refererer til "livsstil", også er nyt for læger. Alt sammen har været med til at skærpe en erkendelse af, at vi ikke studerer jurisdiktioner som sådan, men snarere "proto-jurisdiktioner" (Abbott 1995; Blok et al. 2019a). Vi har ikke at gøre med fast definerede jurisdiktioner, der klart er knyttet til bestemte professioner. Begrebet om proto-jurisdiktion signalerer, at arbejdsområdet er under udvikling, og at forskellige professioner, måske endda nye, og professionelle

kampe og samarbejder er i spil. I vores ambition om, at bedre beskrivelser gerne skulle føre til bedre begreber, har litteraturen omkring abduktiv analyse spillet en væsentlig rolle, især bogen *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research of Iddo Tavory* og Stefan Timmermans (2014). Forfatterne reaktualiserer en række vigtige tanker fra bl.a. den amerikanske pragmatist Charles S. Peirce (1839-1914), som udviklede betydningen af abduktion i et spektrum fra en intuitiv til en logisk slutningsform (Peirce 1934), og senere Umberto Eco (1983), der videreudviklede spektret af abduktive former. Som vi indikerede ovenfor omkring en stræben efter bedre beskrivelser, så kan det, der i starten af en forskningsproces er vage – eller i vores projekts tilfælde stærkt teoretisk informerede (Abbott 1988, 2005) – forestillinger i mødet med empiri og (andre) teorier udvikles til mere empirisk vel-

underbyggede sammenligningsenheder – eller til hypoteser eller begreber. Fælles for spektret af abduktionsformer er, at man ræsonnerer ud fra begrænsede data og uden sikker viden om eventuelle "lovmæssigheder" for det fænomen, man undersøger.

Til forskel fra induktion og deduktion som to almene principper for den videnskabelige opdagelses logik så kan abduktive processer give anledning til at se og opdage nye sammenhænge, som hverken udelukkende er givet ud fra data eller ud fra teori (Bertilsson 2004). Populært sagt er der tale om en art kvalificerede gæt, som typisk er beskrevet ved at kendetegne de første faser af videnskabelig udvikling, hvor afsøgningen af en gåde eller et mysterium er styret af svage teser, der kun kan styrkes ved flere og stærke indicier på en given sammenhæng (Eco 1983, s. 203-204). Processen

Abduktionssproget kan bidrage med en form for samlende (relativt) logisk struktur for nogle ræsonnementer, som i dele af en forskningsproces med flere subprojekter kører i flere parallelle spor ad gangen.

kan karakteriseres ved en række tæt forbundne gådeløsninger. En lignende proces indgår mange kvalitative sammenligninger i, med teoretisk informeret indhentning af stadigt mere materiale og øget specificering af analyserne, ofte betegnet ved "tykke beskrivelser".

I abduktive processer indgår hændelser eller ting, som skaber undren og ikke passer ind i gængse forestillinger. Som illustration af, hvordan abduktion har spillet en væsentlig rolle i vores forskningsproces, har vi i undersøgelsen af, hvilke midler, metoder og taktikker der tages i brug i det professionelle grænsearbejde på arbejdspladsniveau, med arbejdsplads-objekter aktiveret en række "gætninger" i analysen af det empiriske materiale. Arbejdsplads-objekter, som Bechky (2003) karakteriserer ved at repræsentere professionelles

jurisdiktionelle krav, kampe og forhandlinger, har været vigtigt materiale i den henseende. Laminerede lommemarks pædagogiske vejledninger i at håndtere livsstilssamtaler med patienter har manifesteret en sygeplejefaglighed, som lægefagligheden ikke nødvendigvis har kunnet få indflydelse på. Således kan en subtil autoritetskamp udspille sig på en overraskende måde sammenlignet med fx arbejdsplads-objekter fra arbejdet med regnvandsløsninger, hvor autoritetsformer bliver forhandlet på mere interprofessionel vis (se hhv. Pedersen 2020 og Meilvang 2019).

I vores sammenligningsarbejde har vi således stræbt efter at kvalificere vores gætninger omkring, hvordan et arbejdsplads-objekt har kunnet være udtryk for opretholdelse, udvidelse eller forhandlinger omkring grænser for professioners

arbejde og deres forbindelser til andre økologier. Konkret har undersøgelsen af, hvilke objekter og taktikker der tages i brug i det professionelle grænsearbejde på arbejdspladsniveau, ført os frem til tre sammenligningsakser, som på tværs af empiri fra alle tre problemfelter kunne demonstrere former for professionelt grænsearbejde: a) pragmatisk "kortblandings"-grænsearbejde (*pragmatic boundary reshuffling*, jf. Blok et al. 2019a); b) taktiske genforhandlinger i grænsedragingsarbejdet (*tactical boundary renegotiation*, ibid.); og c) alliancer mellem "økologierne" til at konsolidere problemfeltet (*interecological alliance seeking*, ibid.). Grænsearbejdsformerne er fremkommet ved gentagne sammenligninger af tre problemfelter med høj grad af variation og forskellighed; men om den opnåede specificeringsgrad er tilstrækkelig, eller

om der kan dokumenteres flere former for professionelt grænsearbejde, kan kun afsøges af videre forskning, hvoraf der hidtil findes yderst få tvær-jurisdiktionelle sammenligninger.

Som Tavory og Timmermans (2014, s. 41) gør opmærksom på, så er en betingelse for at udvikle nye teorier eller modificere eksisterende, at man i udgangspunktet har et teoretisk afsæt. Et sigte på abduktiv teoriudvikling indebærer således, at man engagerer sig teoretisk og ikke forsøger at gøre sig fri fra (al) teori, hvilket grounded theory derimod har defineret sig ved, og induktion er karakteriseret ved. I tråd med Tavory og Timmermans forstår vi i denne sammenhæng teori på pragmatisk vis som "enhver form for generalisering ud fra observationer, som bidrager med en potentielt brugbar indsigt i verden" (2014, s. 42, v.o.). Ligeledes følger vi deres ikke særligt restriktive kriterium for formålet med at aktivere abduktive ræsonnementer, nemlig at enhver generaliseret abstraktion er brugbar, for så vidt den tilvejebringer anvendelige redskaber til at håndtere noget, der uden sådanne ræsonnementer blot ville fremstå som en besynderlighed; og gøre det på en måde, der kan inspirere forskere ved at gøre dem opmærksomme på forhold, man ikke ville forvente (ibid., s. 43).

Et eksempel tæt på vores egne aktive-ringer af abduktive ræsonnementer i forsøget på at håndtere en undren over autoritetsformers tilsynekomst i en given sammenhæng er følgende: Lad os antage, at en mulig forklaring kunne være, at en professions stærke forbindelse til relevante politiske instanser kunne forklare en overordnet hierarkisk relation til en anden profession. Et

sådan gæt, kvalificeret ved tilgængeligt mediemateriale, vil i en abduktiv proces kræve nogle bestemte sammenligninger for at blive yderligere kvalificeret. Det kan jo være, at den hierarkisk underordnede profession også har stærke politiske forbindelser. Kan vi genfinde lignende ligheder og forskelligheder i andre problemfelter? I så fald kan vi måske nå frem til yderligere en kvalificeret gætning: Måske spiller politiske forbindelser ind, men professionerne har også forskellige relationer til uddannelsesinstitutionerne, fx hvad angår uddannelsesmæssige kvalifikationer i ledelse. Og så fremdeles.

Sammenligningsdesignet – dilemmaer og afvejninger

Den teoretiske og metodologiske ramme, vi har brugt til at navigere efter i forskningsprocessen, har, som vi forhåbentlig har formået at vise, givet os muligheder for at udfolde elementer af professionsfelter, eksempelvis hvilke tre forskellige former for professionelt grænsearbejde, der optræder på tværs af opkommende, globaliserede problemfelter, hvor professionel ekspertise spiller en væsentlig rolle. I det følgende vil vi flytte vores optik fra, hvad der kan sammenlignes, hvordan og hvorfor, til, hvilke afvejninger der kan opstå med valg af sammenligningsdesign og abduktiv fremgangsmåde. Hvad kan fortone sig i en betoning af eksempelvis noget særegent ved bestemte professionelle segmenter henholdsvis et forsøg på at udsige noget mere alment om professioner?

Vi har rykket et abbottske teoriapparat fra en amerikansk sammenhæng til en dansk, hvilket kræver en opmærksom-

hed på, hvad der i begrebernes møde med empirien eventuelt glider ud af analyserammen – eller ændrer den. Projektets abduktive tilgang indebærer at have mere end én teori i spil for netop at kunne tillade os at se ud over rammen. Med projektets fokus på situerede arbejdspraksisser og professionelles interaktionsdynamikker risikerer vi, trods de abbottske økologiske teori-inspirationer og egne teoretiseringer samt inddragelse af andre undersøgelses empiri, at miste blikket for eksempelvis markedsmæssige magtforhold. Især fordi markedet glider ud af rammen i Abbotts økologi-teori (2005) ved tilsyneladende at være integreret i professions-økologien i hans amerikansk empiribaserede teoretisering.

I USA er de fleste professioners positioneringer integreret via markedet, hvilket afviger fra skandinaviske velfærdsstatsprofessioners involvering i løsning af samfundsmæssige opgaver i samarbejde med borgere og politiske og uddannelsesmæssige institutioner. Selvom staten eller det offentlige på anden vis indgår som finansiel facilitator, så er velfærdsstatsprofessioner imidlertid ikke løsrivet fra et marked. Markedet hægtes på "økologisk" vis sammen med velfærdsstatsopgaver, ikke kun ved at levere "varer" til problemløsninger (fx materialer og konsulenttydelser i forbindelse med hospitals-, ledelsesudviklings- og entreprenøropgaver), men også ved selv at formulere løsninger af opgaver, der (potentielt) udliciteres i velfærdsstatsregi. Således har markedet i vores analyser i dansk sammenhæng trængt sig på som en betydningsfuld økologi, fx i innovationsledelses-casen, hvor management-ingeniører fra det private arbejdsmarked har kunnet byde ind med

innovationsledelsesløsninger eksempelvis i kommunalt øjemed. Den abbottske designramme kunne i første omgang indsnævre vores blik for markedets rolle, men har på den anden side med sit amerikanske ophav synliggjort, hvad der i en dansk velfærdsstatslig sammenhæng falder uden for rammen med markedet som en "økologi" (se Blok et al. 2019b).

Et andet eksempel på nødvendige begrebslige afvejninger er, at vi med Abbotts jurisdiktionsbegreb i værktøjskassen, ud fra vores felt-kortlægninger (Clarke et al. 2015) af interprofessionelle relationer, har studset over tværprofessionelt samarbejde og konsensusføgende praksisser i de forskellige problemfelter. Abbotts betoning af konfliktuelle træk mellem professioner kan meget vel skyldes hans teoriapparats amerikanske ophav, hvad ovennævnte eksempel også kunne pege på. Pointen her er, at det abbottske afsæt har igangsat, at vi på abduktiv vis i analyser af professionelt grænseadragingsarbejde har prøvet os frem med andre teorier, der bygger på anden empiri om professionelle jurisdiktioner. Især er Sida Lius (fx 2015) arbejde med professionelle grænsearbejdsformer, baseret på undersøgelser inden for det juridiske område i Kina, indgået i vores abduktive sammenligningsarbejde, men også Stefan Timmermans analyser i USA af grænsearbejde mellem forskellige lægefaglige områder (Timmermans 2002; se også Blok et al. 2019a; Pedersen 2020).

Sammenligningsarbejdet forpligter de individuelle projekter på at søge teori og empiri inden for fællesrammen: professionelle jurisdiktioner. Da vi med udvalget af cases har søgt størst mulig forskellighed, hvor sundhedsområdet

står jurisdiktionelt stærkt og innovationsledelsesområdet står svagt, så har vi med sammenligningsdesignet spændt buen hårdt. De enkelte subprojekters empiri kan således hver især på abduktiv vis føre i andre retninger med andre teorier. Eksempelvis kan borgernes reaktioner, roller og praksis i de (fx klima-)løsninger og forebyggelsestiltag, de udsættes for eller måske forsøger at påvirke og medvirke i, åbne op for nye veje i enkeltprojekterne; men i en fælles afvejning kan de falde uden for sammenligningsrammen. Så derfor, hvor afgrænsningen søger at skærpe sammenligningsblikket, kan den blokere for andre mulige blikke eller "gætninger". Her er sammenligningsrammen med til at styre abduktionen, hvilket kan være en omkostning for det enkelte projekt, men et fokus for det fælles.

Vores problemfelters brede forskellighedsspektrum har aktiveret ihærdige bestræbelser på at lede efter et fælles abstraktionsniveau, jf. eksemplet med professionelle grænsearbejdsformer. Her synliggøres problemfelters variation altså via de fælles udviklede begreber. Forpligtelsen på en fælles sammenligningsramme kan imidlertid indebære nedprioritering af en specificitet, der viser sig i et enkelt problemfelt. På den anden side kan et teoretisk informeret abduktivt sammenligningsdesign også føre noget individuelt eller enkeltstående, fx noget særligt for én profession i et bestemt problemfelt, ind i lignende afsøgninger i de øvrige problemfelter og dermed ind i noget fælles i et forsøg på at sætte sammenligningsenhederne i et ligeværdigt indbyrdes forhold.

Kritisk opmærksomhed omkring sammenligningsdesignets trang til symmetri

(*comparison* stammer fra lat. *compar* med etymologiske betydninger som "være lig med", "kunne måle sig med", "ligne") er her nødvendig for ikke at presse empirien ind i for skarpe folder. Specificiteter i vores empiri, der kan glide ud af sammenligningerne, er de enkelte professioners særlige rolle (fx arkitekters), men også en enkelt professions forskellige roller alt afhængigt af, hvilket problemfelt professionen er aktiv i (fx segmenter af ingeniører inden for hhv. klimaløsnings- og innovationsledelsesområdet). Når vi opstiller et problem af relativ almenhed, her professioners forandring, bliver det specifikke i en sammenligningsenhed ikke nødvendigvis tydeliggjort på det abstrakte niveau, og specificiteter kan blive mindre synlige og måske glide ud af sammenligningsrammen. Især i formidlingsøjemed kan artikelformater og -længder være med til at fremme eller hæmme de praktiske problemer med specifikke beskrivelser. Trods nok så specifikke beskrivelser er det dog vores erfaring, at der ikke altid kan sikres fuld transparens, hverken forskningsmæssigt eller metodologisk. Det gælder også i det indbyrdes samarbejde i forskergruppen, hvor forskellige (fx erkendelses-)interesser vil være i spil.

Flere kritiske refleksioner kunne givetvis være relevante, men pointen her er – i tråd med Krauses karakteristik (2016, s. 50-51) – at "bedre beskrivelser" også implicerer en konstant afvejning af fordele og ulemper ved de gætninger og valg, der skal foretages. I vores projekt om professionelle jurisdiktioner har et kollektivt orienteret sammenligningsdesign med de individuelle forskere inden for tre forskellige problemfelter samt et tværgående teoretisk subprojekt aktiveret konstante afvejninger – ikke

Et fremtrædende dilemma i vores sammenligningsdesign har været, hvordan man tilgodeser en samtidighed af specificering og abstraktion.

mindst antagelser og udelukkelser, som mere eller mindre reflekteret er i spil i en abduktiv sammenligningsproces, hvor det meste ikke er givet på forhånd.

Konklusion: Hvad gør abduktion ved sammenligninger, og hvad gør sammenligninger ved abduktion?

Denne artikels argumentation har bygget på Krauses pointe om (2016, s. 52-53) og vores erfaringer med, at sammenligninger er essentielle i både empirisk-kvalitativ og teoretisk praksis; og at begrebsudvikling er det egentlige formål med teoretisk praksis. Men da sammenligninger, som Krause også demonstrerer, nærmest konstant er i spil, både i hverdagsliv og i forskningspraksis, indebærer sidstnævnte stadige og kritiske refleksioner. Den betydning, Krause på pragmatisk vis lægger i "kritik", er her, at "dette kunne blive anskuet på en anden måde" (2016, s. 53, v.o.). I en revision eller modifikation af antagelser og

begreber, der ikke (længere) er præcise inden for et givet problemfelt, har vi med projektet om professioners forandringer aktiveret en sådan form for kritik med en sammenligningsform, vi kalder abduktive sammenligninger. Vi har defineret denne form ved teoretisk informerede konstante gætninger (abduktion, Tavory & Timmermans 2014), som vi har forsøgt at kvalificere ved at relatere en begrebs- og teoriramme til andre begreber, teorier samt yderligere materiale på tværs af tre problemfelter (sammenligninger). Princippet om mest mulig forskellighed begrundes vi ud fra en ambition om med et tværgående blik på professioner at udforske dynamiske relationer i aktuelle professionelle forandringer.

Hvad gør abduktion ved sammenligninger? Vi bruger, som nævnt, abduktion som begrebsliggørelse af en navigationsmåde, hvormed vi kan udvikle empirisk baserede teoretiseringer.

Abduktion indebærer stadige, "kvalificerede gætninger", hvor der i stedet for decideret bevisførelse eller bekræftelser af hypoteser snarere er tale om tesedannelser og "kontrastive optikker" (Knorr Cetina 1999) på baggrund af iagttagelser i felterne. Hvor abduktionslitteraturens sprog for sammenligninger igangsætter en bevægelse mellem abstraktion og specificering, så har en sådan bevægelse i vores projekt skullet omfatte tværgående sammenligninger af tre problemfelter med involvering af flere subprojekter og forskere. Et sådant sammenligningsdesign har sat nogle bindinger, både med sin form og med det centrale begreb om jurisdiktioner; men de abduktive metodeprocesser har rykket ved kryds-case-sammenligningernes begrebsbrug og ledt os frem til nye begreber, fx om "proto-jurisdiktion", som igen har genereret nye sammenligningsakser. Abduktions sproget kan bidrage med en form for samlende (relativt)

logisk struktur for nogle ræsonnementer, som i dele af en forskningsproces med flere subprojekter kører i flere parallelle spor ad gangen.

Hvad gør sammenligninger ved abduktion? Abduktive processer kan selvfølgelig genereres på anden måde end ved kvalitative sammenligninger. Men hvis formålet netop er at opnå empirisk baserede teoretiseringer, så kan vi med et passende sammenligningsdesign måske konstant fodre den abduktive ræsonneringsform og kvalificere tesaerne, indtil vi eventuelt kommer frem til bedre begreber eller teorier. Med inddragelse af mere end et problemfelt forsøger vi med empirien at fremprovokere iagttagelser af forskelle og ligheder, vi måske ellers ikke ville blive opmærksomme på. Og med tre indbyrdes forskellige felter søger vi at undgå en form for dikotomisering i vores sammenligninger, som vi kunne risikere med kun to. Valget af de tre meget forskellige problemfelter, klimaløsninger, innovationsledelse og sygdomsforebyggelse, har vi i sammenligningerne brugt til at blive opmærksomme på det spørgsmål, Krause rejser (2016, s. 54-55, v.o.): "Hvad skulle være anderledes, for at dette kunne blive forskelligt fra, hvad det er?" Mulige svar på et sådant spørgsmål kan aktivere nogle abduktive processer i tråd med dem, vi har illustreret med konkrete eksempler i artiklen.

I en kommende artikel indikerer forskelligheder problemfelterne imellem, hvad angår "ordningsformer" (*settlements*, se Abbott 1988, s. 69-79) for interprofessionelle relationer, hvad der kan være med til at forklare, hvad der skulle være anderledes, for at det (ordningsformen) kunne være forskelligt fra, hvad det (den) er. Sammenligningerne imellem problemfelterne tegner nogle tydelige forskelle, fx hierarkiske interprofessionelle relationer (sygdomsforebyggelse) kontra mere horisontale ordningsformer (regnvandsløsninger); men der er også problemfelter, inden for hvilke det er mere nærliggende at specificere distinkte ordningsformer (sygdomsforebyggelse) end andre (innovationsledelse). Sammenligningernes bidrag til abduktionen har været med deres empiriproduktion at anvende observationer fra et problemfelt som en kontrastiv optik til at synliggøre specificiteter og ligheder eller forskelle i et andet, der adskiller sig betydeligt, og igen i forhold til det helt anderledes tredje problemfelt, for på abduktiv vis at nå frem til gyldige abstraktioner på tværs af problemfelter.

Et fremtrædende dilemma i vores sammenligningsdesign har været, hvordan man tilgodeser en samtidighed af specificering og abstraktion. Kombinationen af kryds-case-sammenligninger og abduktion vil vi mene har givet os mulighed for at håndtere dette – nok også i andre typer af forskningsdesign velkendte – dilemma. Den kvalitative sammenligningsform trækker på vidt forskelligt materiale, der måske ikke altid og alt sammen er samlet på "logisk" vis og derfor kan skabe usikkerhed eller uklarhed i det teoretiske arbejde. Alt går ikke nødvendigvis op. Abduktionen søger derimod med gådeløsninger at samle – for dog at sprede igen, når nye gåder opstår, og sammenligningerne genererer materiale til yderligere spørgsmål og måske svar. Dette spil mellem abstraktion og variation kan bruges til at anskue professioner i deres forskellighed for dermed at kunne udsige noget om professioner mere generelt. Herunder eksempelvis, at nutidens professionelle grænsearbejde har (mindst) tre lag, der hver især må udvirkes, hvis professioner skal kunne opnå og opretholde ekspertautoritet på et felt – en pointe med betydning, vil vi mene, også hinsides de tre undersøgte problemfelter.

REFERENCER

Abbott, A. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: The University of Chicago Press.

Abbott, A. (1995). Boundaries of social work or social work of boundaries?: The social service review lecture. *Social Science Review*, 69(4), 545-562. <https://doi.org/10.1086/604148>.

Abbott, A. (2005). Linked ecologies: States and universities as environments for professions. *Sociological Theory*, 23(3), 245-274. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2751.2005.00253.x>.

Bechky, B.A. (2003). Object lessons: Workplace artifacts as representations of occupational jurisdiction. *American Journal of Sociology*, 109(3), 720-752. <https://doi.org/10.1086/379527>.

Bertilsson, T.M. (2004). The Elementary Forms of Pragmatism. On Different Types of Abduction. *European Journal of Social Theory*, 7(3), 371-389. <https://doi.org/10.1177/1368431004044199>.

Blok, A., Lindstrøm, M.D., Meilvang, M.L. & Pedersen, I.K. (2018). Trans-local professional projects: Re-scaling the linked ecology of expert jurisdictions. *Journal of Professions and Organization*, 5(2), 106-122. <https://doi.org/10.1093/jpo/joy003>.

Blok, A., Lindstrøm, M.D., Meilvang, M.L. & Pedersen, I.K. (2019a). Ecologies of boundaries: modes of boundary work in professional proto-jurisdictions. *Symbolic Interaction*, 42(4), 588-617. <https://doi.org/10.1002/symb.428>.

Blok, A., Pedersen, I.K., Meilvang, M.L. & Lindstrøm, M.D. (2019b). New Professional Projects in the Glocal Welfare State? *Discover Society*, 69. <https://discoversociety.org/2019/06/05/new-professional-projects-in-the-glocal-welfare-state/>.

Clarke, A.E., Friese, C. & Washburn, R. (red.) (2015). *Situational Analysis in Practice: Mapping Research with Grounded Theory*. London: Routledge.

Deville, J., Guggenheim, M. & Hrdličková, Z. (red.) (2016). *Practising Comparison*. Manchester: Mattering Press.

Eco, U. (1983). Horns, Hooves, Insteps. I: U. Eco & T.A. Sebeok (red.), *The Sign of Three: Dupin, Holmes, Peirce* (s. 199-219). Bloomington: Indiana University Press.

Fourcade, M. (2009). *Economists and Societies: Discipline and Profession in the United States, Britain, and France, 1890s to 1990s*. Princeton: Princeton University Press.

Knorr Cetina, K. (1999). *Epistemic Cultures: How the Sciences Make Knowledge*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Krause, M. (2016). Comparative research: beyond linear-causal explanation. I: J. Deville, M. Guggenheim & Z. Hrdličková (red.), *Practising Comparison* (s. 45-67). Manchester: Mattering Press.

Liu, S. (2015). Boundary work and exchange: The formation of a professional service market. *Symbolic Interaction*, 38(1), 1-21. <https://doi.org/10.1002/symb.137>.

Meilvang, M.L. (2019). The Professional Work of Hinge Objects: Inter-Professional Coordination in Urban Drainage. *Professions & Professionalism*, 9(1), 1-15. <http://doi.org/10.7577/pp.3185>.

Pedersen, I.K. (2020). Situating Boundary Work: Chronic Disease Prevention in Danish Hospitals. *Professions & Professionalism* (forthcoming).

Peirce, C.S. (1934). *Collected Papers of Charles Sanders Peirce, Vols. 1-7*, C. Hartshorne & P. Weiss (red.). Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University.

Saks, M. (2015). *The Professions, State and the Market: Medicine in Britain, the United States and Russia*. London: Routledge.

Tavory, I. & Timmermans, S. (2014). *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research*. Chicago: University of Chicago Press.

Timmermans, S. (2002). The Cause of Death vs. the Gift of Life: Boundary Maintenance and the Politics of Expertise in Death Investigation. *Sociology of Health & Illness*, 24(5), 550-574. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.00308>.

ENDNOTES

¹ Projektet er støttet af Danmarks Frie Forskningsfond (bevillingsnr. DFF-6109-00063) og udført i forfatternes samarbejde med Maria Duclos Lindstrøm. For mere uddybende præsentation, se Blok et al. 2018 og 2019a.